

QEYRİ-NEFT SEKTORU ƏSAS PRIORİTET KİMİ

Ölkə iqtisadiyyatının şaxələndirilməsinə yönəlmiş fəaliyyət ardıcıl şəkildə davam edir. Bu siyasətin nəticələri yaxın illərdə iqtisadi artım göstəricilərində daha aydın hiss olunacaq.

AZAD ƏLİYEV
azad.eliyev@kaspi.az

Son illərdə dünya iqtisadiyyatında müşahidə olunan qeyri-müəyyənliklər aktuallığını qoruyur. Proses özünü neft-qaz kimi strateji enerji məhsullarının qiymətlərindəki dalğalanmalarda da büruzə verir. Qlobal iqtisadi proseslər fonunda Azərbaycan da bu proseslərdən kənarda qalmır. Neft istehsalının ildən-ildə aşağı düşməsi, bu sahədən gələn gəlirlərin azalması prioritet kimi qeyri-neft sektorunun inkişafını ön plana çıxarır.

QISA MÜDDƏTDƏ ÇOXSAyli AÇILIŞLAR

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə son illərdə qeyri-neft sektorunun inkişafına xüsusi diqqət yetirilir. Dövlət başçısının birbaşa iştirakı ilə istər paytaxtda, istərsə də bölgələrdə iqtisadiyyatın şaxələndirilməsində mühüm rola malik istehsalat müəssisələri istifadəyə verilir. Çox qısa zaman kəsiyində Prezident İlham Əliyev Qaradağ rayonunda “Matanat-A” şirkətinin “AZWOOL” mineral daş yunu zavodunun, Abşeron rayonunun Hökməli qəsəbəsində “Scandens Pharmaceutical Industries Ltd” MMC-nin dərman preparatları istehsalı müəssisəsinin, İmişlidə “Promalt” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin (MMC) arpa emalı müəssisəsinin, Sabirabad Sənaye Məhəlləsində müxtəlif istehsalat mərkəzlərinin açılışlarında iştirak edib. Göründüyü kimi, istifadəyə verilən istehsalat müəssisələri qeyri-neft sektorunun müxtəlif istiqamətlərini özündə cəmləşdirir ki, bu da sözügedən sahənin inkişafına kompleks yanaşmanın ortaya qoyulduğunun göstəricisidir.

QARŞIYA QOYULAN HƏDƏFLƏR

Qeyri-neft sektorunun inkişafı ilə bağlı qarşıya qoyulan hədəflərə dair statistik göstəricilər də müsbətdir. Hökumətin hesablamalarına əsasən, 2022-2025-ci illərdə Azərbaycanda ümumdaxili məhsulun (ÜDM) orta illik artımı 3,3% səviyyəsində proqnozlaşdırılır. ÜDM-dəki bu artımın əsas təkanverici qüvvəsi isə qeyri-neft-qaz sektorudur. Proqnoza əsasən, dörd illik dövr üzrə ÜDM-in orta illik artımının 6,1% olacağı gözlənilir. Bu göstərici strategiyada müəyyən edilmiş hədəfdən daha yüksəkdir.

Gələn ilin büdcə zərfinə dair müzakirələr

Qeyd edək ki, Milli Məclisdə gələn ilin büdcə zərfinə dair müzakirələr zamanı açıqlanan hədəflər də qarşıdakı dövrdə qeyri-neft sektorunun ölkə iqtisadiyyatında və ÜDM-də payının aparıcı mövqeyə çıxarılmasının prioritet təşkil etdiyini söyləməyə əsas verir. Azərbaycanın uzun illər yüksək olan icmal büdcənin qeyri-neft baza kəsinin qeyri-neft ÜDM-ə nisbəti gələn il ilk dəfə olaraq 19%-ə endiriləcək. Bu göstərici uzun illər 20%-in üzərində olub. Ortamüddətli perspektivdə 2029-cu ilin sonuna icmal büdcənin qeyri-neft baza kəsinin qeyri-neft ÜDM-ə nisbətinin 13%-ə endirilməsi nəzərdə tutulur. Dünyadakı mövcud qlobal tendensiya və qeyri-müəyyənliklər nəzərə alındıqda sözügedən hədəfə

çatmaq çətin bir dinamika kimi qiymətləndirilsə də, dövlət başçısının prioritet elan etdiyi istiqamətlər bəllidir.

2026-CI İL ÜÇÜN 57% NƏZƏRDƏ TUTULUB

Gələcək illərdə ölkənin maliyyə dayanıqlığı, sabit iqtisadi inkişaf üçün sağlam maliyyə imkanlarının

formalaşdırılması baxımından büdcə gəlirlərinin nisbətində qeyri-neft sektorunun çəkisinin ağırlıq təşkil etməsi mühüm amildir. Bu baxımdan, gələn ilin büdcə layihəsinə nəzər saldıqda prosesin artıq dönməz mahiyyət aldığına şahidi oluruq. Bu rəqəm 2026-cı il üçün 57% nəzərdə tutulub. İcmal büdcədə bu göstərici 63%-ə çatır. Qeyd edək ki, ortamüddətli hədəf qeyri-neft gəlirlərinin 69%-ə yüksəlməsidir. 2025-ci ilin ilk doqquz ayının göstəricilərinə əsasən isə, özəl sektorunun qeyri-neft-qaz vergi daxilolmalarındakı payı 77%-i ötürüb. 2025-ci ilin proqnozları nəzərə alınmaqla, əhalinin gəlirlərinin əsas mənbəyi olan əməkhaqqı fondu qeyri-neft-qaz özəl sektorda 2019–2025-ci illərdə üç dəfə artıb.

Ölkənin qeyri-neft sektorunda artan ixrac tempi

Verilən qərarların müsbət nəticəsi özünü qeyri-neft sektoruna aid ixrac tempində də büruzə verir. Məsələn, cari ilin yanvar-oktyabr aylarında Azərbaycanın qeyri-neft sektoru üzrə ixracı 2024-cü ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 6,6 faiz artaraq 2,99 milyard dollar təşkil edib. Qeyd olunan dövrdə yeyinti məhsulları üzrə ixrac 19,8 faiz artaraq 962,1 milyon dollara bərabər olub. Cari ilin on ayında ixrac olunan şəkər ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən 49,6 faiz, meyvə-tərəvəz 30 faiz, kimya sənayesi məhsulları 22,8 faiz, pambıq iplik 8,8 faiz, alüminium və onlardan hazırlanan məmulatlar 3,8 faiz artıb. Aqrar və aqrar-sənaye məhsullarının birgə ixracı 19,1 faiz

artaraq 1,03 milyard dollar təşkil edib.

Son illərdə Azərbaycanda yaradılan əlverişli investisiya mühiti, bu istiqamətdə aparılan ardıcıl islahatlar qeyri-neft sektoruna yatırılan xarici və daxili sərmayələrin də artmasına

səbəb olub. İşğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə həyata keçirilən layihələr, yeni sənaye parklarının, azad iqtisadi zonaların yaradılması, tranzit və infrastrukturun inkişaf etdirilməsi istiqamətində atılan addımlar qeyri-neft sektorunun inkişafı istiqamətində qarşıya qoyulan hədəflərə çatmaqda mühüm rol oynayır.

Görünən odur ki, ölkə iqtisadiyyatının şaxələndirilməsinə, neft-qaz sektorundan gələn gəlirlərdən asılılığın minimallaşdırılmasına yönəlmiş fəaliyyət ardıcıl şəkildə davam edir. Bu siyasətin nəticələri yaxın illərdə iqtisadi artım göstəricilərində daha aydın hiss olunacaq.